

კავკასიოლოგთა IV საერთაშორისო კონგრესი

IV INTERNATIONAL CONGRESS OF CAUCASIOLOGISTS

IV МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОНГРЕСС КАВКАЗОВЕДОВ

1-3. XII. 2016

Institute of Caucasiology of Ivane Javakishvili Tbilisi State
University Faculty of Humanities

Arnold Chikobava Institute of Linguistics

IV International Congress of Caucasiologists

SCRIPTS IN THE CAUCASUS

Институт кавказоведения факультета гуманитарных наук
ТГУ им. Иванэ Джавахишвили

Институт языкознания им. Арнольда Чикобава

IV международный конгресс кавказоведов

ПИСЬМЕННОСТИ НА КАВКАЗЕ

Tbilisi 1-3. XII. 2016 Тбилиси

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის კავკასიოლოგიის ინსტიტუტი
არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

კავკასიოლოგთა IV საერთაშორისო კონგრესი

დამწერლობები კავკასიაში

თბილისი

1-3. XII. 2016

30 ნომბერი, ოთხშაბათი, 2016

სტუმრების მიღება - თსუ, I კორპუსი, I სართული, ფოიე

კონგრესის მუშაობის განრიგი

09:30 – 13:00 დილის სხდომა
13:00 – 14:00 შესვენება
14:00 – 17:30 შუადღის სხდომა
17:30 – 18:00 დისკუსია

რეგლამენტი

მოსვენება 20 წუთი
მსჯელობა 10 წუთი

**09:00 – 10:00 რეგისტრაცია (თსუ, II კორპუსი, II
სართული, 212-ე აუდიტორია).**

10:15 კონგრესის გახსნა

თსუ-ს რექტორი **გ. შარვაშიძე**

შესავალი სიტყვა - კონგრესის თავმჯდომარე

პროფ. **ც. ბარამიძე**

მ ი ს ა ლ მ ე ბ ე ბ ი:

- ა. ჯეჯელავა** - საქართველოს მეცნიერებისა და განათლების მინისტრი
- თ. გამყრელიძე** - საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის აკადემიკოსი (თბილისი)
- ი. აბდულაევი** - რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის დაღესტნის სამეცნიერო ცენტრის პ. წადასას სახ. ენის, ლიტერატურისა და ხელოვნების ინსტიტუტის მეცნიერ-თანამშრომელი, თსუ-ს საპატიო დოქტორი (მაჰაჩყალა)
- ვ. შენგელია** - არნ. ჩიქობავას სახ. ენათმეცნიერების ინსტიტუტის მთის იბერიულ-კავკასიურ ენათა განყოფილების გამგე, საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი (თბილისი)
- ზ. კვაჭანტირაძე** - საქართველოს პარლამენტის დიასპორისა და კავკასიის კომიტეტის თავმჯდომარე (თბილისი)
- თ. ქუუასელი** - საქართველოს პარლამენტის წევრი (თბილისი)
- მ. ი. მაჰომედოვი** - რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის დაღესტნის სამეცნიერო ცენტრის პ. წადასას სახ. ენის, ლიტერატურისა და ხელოვნების ინსტიტუტის დირექტორი (მაჰაჩყალა)
- ა. თიმაევი** - ჩეჩნეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტი (გროზნო)
- ბ. ხარსიევი** - ინგუშეთის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი (მაგასი)
- ფ. უზდენოვა** - ყაბარდო-ბალყარეთის ჰუმანიტარულ კვლევათა ინსტიტუტი (ნალჩიკი)
- რ. ზელნიცკაია (შლარბა)** - რუსეთის ეთნოგრაფიული მუზეუმი (სანკტ-პეტერბურგი)

- რ. კანარკოვსკი** - კრაკოვის უნივერსიტეტი (კრაკოვი)
- ა. აბრეგოვი** - ადილეს უნივერსიტეტი (მაიკოპი)
- ე. ბესოლოვა** - რუსეთის მეცნიერებათა აკადემიის ჩრდილო ოსეთის რესპუბლიკა „ალანიის“ ვ. აბაევის სახ. ჰუმანიტარულ და სოციალურ კვლევათა ინსტიტუტი (ვლადიკავკაზი)
- რ. მობილი** - ბაქოს სახელმწიფო უნივერსიტეტი (ბაქო)
- გ. ვაჰანიანი** - სომხურ-რუსული უნივერსიტეტი (ერევანი)
- შ. შაქედი** - იერუსალიმის ებრაული უნივერსიტეტი (იერუსალიმი)
- რ. ბეგეულოვი** - ყარაჩაი-ჩერქეზეთის უნივერსიტეტი (ჩერქესკი)
- დ. აქბარზადეჰი** - ირანის კულტურული მემკვიდრეობის კვლევის ინსტიტუტი (თეირანი)
- თ. ყატი** - საქართველოს მხატვართა კავშირისა და რუსეთის მხატვართა კავშირის წევრი, მწერალი, საზოგადო მოღვაწე (მაიკოპი)

12:00 პლენარული სხდომა

I

სხდომის თავმჯდომარეები: **ი. აბდულაევი, ც. ბარამიძე**

- 12:00 – 12:30 ვ. ლიჩელი** (თბილისი), აღმოჩენები გრაკლიან გორაზე.
- 12:30 – 13:00 მ. ი. მაჰომედოვი** (მაჰაჩყალა), დაღესტნის ხალხების დამწერლობათა ფორმირების ძირითადი ეტაპები.

13:00 – 14:00 შესვენება

14:00 პლენარული სხდომა

II

სხდომის თავმჯდომარეები: **შ. შაქედი, მ. ა. მაჰომედოვი**

- 14:00 – 14:30 თ. გამყრელიძე** (თბილისი), ძველი ქართული დამწერლობის წარმოშობის პრობლემა.

14:30 – 15:00 ა. ხალიდოვი (გროზნო), ჩრდილო კავკასიის ხალხების ენათა ანბანების დაახლოების („რბილი უნიფიკაციის“) შესახებ.

15:00 – 15:30 რ. ლოლუა (თბილისი), სომხური წყაროების ცნობები ქართულ და კავკასიის ალბანურ დამწერლობათა გენეზისის შესახებ.

15:30 – 16:00 თ. მახარობლიძე (თბილისი), პირველი ქართული დაქტილური ანბანი.

16:00 – 16:30 შესვენება

16:30 პლენარული სხდომა

III

სხდომის თავმჯდომარეები: **ვ. თიმაევი, ს. შიხალიევა**

16:30 – 17:00 ი. ჩანტლაძე (თბილისი), პეტრე უსლარის "ЛУШУ АНБАН"-იდან ვარლამ თოფურიას მიერ შემუშავებულ ტრანსკრიფციამდე.

17:00 – 17:30 თ. გვანცელაძე (თბილისი), აფხაზურ ენაზე დამწერლობათა ცვლილებების ისტორიისათვის.

17:30 – 18:00 მ. მაჰომედხანოვი (მაჰაჩყალა), **რ. ჩენსინერი** (ლონდონი), დაღესტნის ხალხების სადამწერლობო კულტურის დინამიკის ფუნქციონალური მდგომარეობის შესწავლისათვის.

არნ. ჩიქობავას სახ. ენათმეცნიერების ინსტიტუტი

სექცია I (ენათმეცნიერება)

09:30

დილის სხდომა

სხდომის თავმჯდომარეები: **ვ. შენგელია, ს. ანჩეკი**

- 09:30 – 10:00 ა. თიმაევი** (გროზნო), ჩეჩნური ენის თანამედროვე გრაფიკის ზოგიერთი პრობლემა.
- 10:00 – 10:30 ს. შიხალიევა** (მაჰაჩყალა), კასპიის ლინგვისტური ატლასი: დამწერლობათა შედეგები და საზღვრების პერიოდულობა.
- 10:30 – 11:00 ი. აბდულაევი** (მაჰაჩყალა), დაღესტნის დამწერლობათა ისტორიის სოციოლინგვისტური ასპექტები და მისი განვითარების პერსპექტივები.
- 11:00 – 11:30 ფ. ჰუაყო** (მაიკოპი), ადიღური დამწერლობის ჩამოყალიბების ისტორიული სიძნელეები.
- 11:30 – 12:00 დ. მ. მაჰომედოვი** (მაჰაჩყალა), **რ. მ. აბდულბასიროვა** (მაჰაჩყალა), ხუნძების სადამწერლობო ტრადიციის ჩამოყალიბებისა და განვითარებისათვის.
- 12:00 – 12:30 ნ. არდოტელი** (თბილისი), ხუნძური ფონემების ტრანსკრიფციისა და ტრანსლიტერაციის შესახებ ქართულში.
- 12:30 – 13:00 ნ. ახალაია** (თბილისი), **რ. გერსამია** (თბილისი), მეგრულისა და ლაზურისათვის შექმნილი „ანბანთსისტემები“ (ენობრივ-პოლიტიკური კონტექსტი).

13:00 – 14:00 შესვენება

14:00

შუადღის სხდომა

სხდომის თავმჯდომარეები: **ა. პ. ტიხონოვა, ნ. არლოტელი**

- 14:00 – 14:30 ფ. ა. იბრაჰიმოვა** (მაჰაჩყალა), არაბული გრაფიკის მქონე დამწერლობები დალესტანში.
- 14:30 – 15:00 ი. ა. დიბიროვი** (მაჰაჩყალა), **მ. ო. იბრაჰიმოვა** (მაჰაჩყალა), ახალი დამწერლობის მქონე ენათა ანბანები დალესტანის რესპუბლიკაში: ჩამოყალიბების ისტორია, თანამედროვე მდგომარეობა და განვითარების პერსპექტივები (რუთულური და ნახურული ენების მასალების მიხედვით).
- 15:00 – 15:30 ს. ანჩეკი** (მაიკოპი), ადიღური დამწერლობა: ისტორიის ფურცლები (XIX საუკუნის ადიღელი განმანათლებლის, ადიღური ანბანის შემდგენლის ს. შ. ანჩოკის 170-ე წლისთავის აღსანიშნავად).
- 15:30 – 16:00 ფ. მ. ალიბეკოვა** (მაჰაჩყალა), ხუნძახელი დიბირ-ყადის (1742-1817) ხუნძურ-ქართული ლექსიკონი.
- 16:00 – 16:30 ბ. მ. ათაევი** (მაჰაჩყალა), **მ. ბ. ათაევა** (მაჰაჩყალა), ხუნძური ენის დამწერლობის ფორმირებისა და განვითარების ზოგიერთი საკითხისათვის.
- 16:30 – 17:00 მ. მ. ბიდანოყო** (მაიკოპი), დამწერლობის შესაძლო რეალიზაცია ადიღურ საგამომცემლო საქმეში.
- 17:00 – 17:30 ბ. მ-გ. ხარსიევი** (მაგასი), ინგუშური ენის პროექციისა და დამწერლობის მოდერნიზაციის საკითხისათვის.
- 17:30 – 18:00 ქ. მარგიანი** (თბილისი), სვანიზმები სვანეთის წერილობითი ძეგლების მიხედვით (X- XVIII) საუკუნეები.

სექცია II (ენათმეცნიერება)

09:30

დილის სხდომა

სხდომის თავმჯდომარეები: **მ. მ. ბიდანოყო, რ. ლოლუა**

- 09:30 – 10:00 გ. გვანცელაძე** (თბილისი), ანთროპონიმები სამეგრელო-აფხაზეთის ეპიგრაფიკაში.

- 10:00 – 10:30 რ. კანარკოვსკი** (კრაკოვი), აფხაზურ-ადილურ და დალესტნურ ენათა რიცხვით სახელთა რამდენიმე შესაძლებელი ეტიმოლოგიური შესატყვისობისათვის.
- 10:30 – 11:00 ნ. ჯორბენაძე** (თბილისი), უცხოურ და ქართულ ფონემათა ურთიერთმიმართების შესახებ (ისტორია და თანამედროვე მდგომარეობა).
- 11:00 – 11:30 ე. ბესოლოვა** (ვლადიკავკაზი), ტაბუს ფენომენის შესახებ დამწერლობის შექმნაში.
- 11:30 – 12:00 მ. ა. მაჰომედოვი** (მაჰაჩყალა), ხუნძური დამწერლობის განვითარების გზები და მართლწერის საკითხები.
- 12:00 – 12:30 ნ. დობორჯგინიძე** (თბილისი), ქრისტიანული ისტორიოგრაფიის ცნობები იბერიული დამწერლობის შესახებ.
- 12:30 – 13:00 ც. ბარამიძე** (თბილისი), თაბასარანული ენის დიალექტთა ფონოლოგიური სისტემის გრაფიკული ასახვისათვის.

13:00 – 14:00 შესვენება

14:00

შუალდის სხდომა

სხდომის თავმჯდომარეები: ა. ხალიდოვი, ე. ბესოლოვა

- 14:00 – 14:30 ე. გიუნაშვილი** (თბილისი), **შ. შაქედი** (იერუსალიმი), შენიშვნები არმაზის მონოლინგვაზე.
- 14:30 – 15:00 ნ. ხახიაშვილი** (თბილისი), ძველ პალეოგრაფიულ ტერმინთა სემანტიკური ცვლელადობისათვის ქართულში.
- 15:00 – 15:30 მ. ა. ჰასანოვა** (მაჰაჩყალა), **რ. ი. სეფერბეკოვი** (მაჰაჩყალა), თაბასარანული დამწერლობა და თვლის სისტემა.
- 15:30 – 16:00 ა. პ. ტიხონოვა** (მაიკოპი), ხათური ფონეტიკის თავისებურებანი აფხაზურ-ადილურ ენათა პრიზმაში.
- 16:00 – 16:30 ა. ნ. აბრეგოვი** (მაიკოპი), ადილური ენის ფონოლოგიური სისტემის სრული ასახვისათვის ანბანში ცვლილებათა შეტანის შესახებ.
- 16:30 – 17:00 გ. კვაშილავა** (თბილისი), A კლასის ხაზოვანი წარწერების გაშიფრვა საერთოქართველურ ენაზე.
- 17:00 – 17:30 დ. ბახტაძე** (თბილისი), კოლხური დამწერლობის კვალი ევროპაში.

სექცია III (ენათმეცნიერება)

09:30 დილის სხდომა

სხდომის თავმჯდომარეები: **ფ. ა. იბრაჰიმოვა, ი. ჩანტლაძე**

- 09:30 – 10:00 დ. ს. სამედოვი** (მაჰაჩყალა), **ა. ნ. მაჰომედოვა** (მაჰაჩყალა), ხუნძურ პარემიოლოგიურ ერთეულთა მორფოლოგიურ-სინტაქსური თავისებურებების საკითხი.
- 10:00 – 10:30 ვ. შენგელია** (თბილისი), ჩერქეზული (ადიღეური) ენის ხშულ თანხმოვანთა ტრანსლიტერაციის შესახებ ქართულში.
- 10:30 – 11:00 ე. ქავთარაძე** (თბილისი), გრიგოლ რობაქიძე და ქართული ლიტერატურული ენა.
- 11:00 – 11:30 რ. ა. მაგდილოვა** (მაჰაჩყალა), არჩიბელთა ნაციონალური მენტალიტეტის ასახვა წყევლებში.
- 11:30 – 12:00 რ. აბაშია** (თბილისი), საერთოქართველური ფუძე-ენის ფონემებიდან ძველი ქართულის გრაფემებამდე.
- 12:00 – 12:30 ნ. გიშევი** (მაიკოპი), ადიღეური დამწერლობის რეტროსპექტიული ასპექტი.
- 12:30 – 13:00 ფ. ტ. უზდენოვა** (ნალჩიკი), **მ. ხ. ჩოტჩაევა** (ნალჩიკი), ენა და კულტურა: სემიოტიკური ასპექტი.

13:00 – 14:00 შესვენება

14:00 შუადღის სხდომა

სხდომის თავმჯდომარეები: **ნ. დობორჯგინიძე, რ. აბაშია**

- 14:00 – 14:30 დავით გარეჯის ლავრის წინამძღვარი, არქიმანდრიტი ილარიონი** (გიორგი ჭილაძე), ქართული ანბანისა და რიცხვების შესახებ.
- 14:30 – 15:00 დ. აქბარზადეჰი** (თეირანი), შენიშვნა **Kāf, Qāf**-ის შესახებ და კავკასიის მთა (სასანური და პოსტსასანური ტექსტების მიხედვით).

- 15:00 – 15:30** ლ. ქაროსანიძე (თბილისი), ანტიკური და შუა საუკუნეების ფონეტიკური თეორიები ძველ ქართულ გრამატიკულ თხზულებებში.
- 15:30 – 16:00** ო. ტიგიევი (თბილისი), ოსური ენის დამწერლობის ისტორიისათვის და თანამედროვე პრობლემები.
- 16:00 – 16:30** ც. ბარამიძე (თბილისი), *წერ-ისა* და *წერწეტ-ის* ეტიმოლოგიისათვის.
- 16:30 – 17:00** თ. ვაშაკიძე (თბილისი), ვ ბგერის ჩართვა-დაკარგვის კანონზომიერებისათვის თანამედროვე ქართულში.
- 17:00 – 17:30** გ. ახუნდოვა (ბაქო), კავკასიის ტოპონიმთა ნომინაციის ერთი თავისებურების შესახებ (აზერბაიჯანის, დაღესტნისა და სხვა მოსაზღვრე რეგიონების გეოგრაფიული სახელების მიხედვით).

სექცია IV (ისტორია, ეთნოლოგია, კულტუროლოგია)

09:30

დილის სხდომა

სხდომის თავმჯდომარეები: **მ. მ. მაჰომედხანოვი, ვ. ლიჩელი**

- 09:30 – 10:00** ჯ. მალამაჰომედოვი (მაჰაჩყალა), ხუნძური ენის დამწერლობის არაბული გრაფიკის საფუძველზე შექმნის სათავეებთან.
- 10:00 – 10:30** ზ. მაჰომედოვა (მაჰაჩყალა), არაბულ-მუსულმანური კულტურის გავლენა დაღესტნის დამწერლობების ფორმირებაზე.
- 10:30 – 11:00** ზ. ბ. იბრაჰიმოვა (მაჰაჩყალა), აბდურახიმ ალ-აიმაკის არაბულგრაფიკული პოლემიკური თხზულების „პასუხები ნიგმატული ალ-აიმაკის“ წყაროთმცოდნეობითი ანალიზი.
- 11:00 – 11:30** ტ. მ. აიტბეროვი (მაჰაჩყალა), ი. ა. კაიაევი (მაჰაჩყალა), „ჭოხელ-ელისუელი აბდულატიფის“ ხუნძურ-არაბული ლექსიკონი და ენობრივი სიტუაცია ელისუს მედრესეში XVIII საუკუნის დასაწყისიდან XIX საუკუნის ჩათვლით.
- 11:30 – 12:00** ფ. ადამჩევსკი (ვარშავა), პოლონური ეპიგრაფიკა კავკასიაში.
- 12:00 – 12:30** შ. ხაფიზოვი (მაჰაჩყალა), ხუნძური ენის დამწერლობის ქართული ანბანის საფუძველზე განვითარების საკითხისათვის.

12:30 – 13:00 რ. დანაკარი (ვოლგოგრადი), **რ. მობილი** (ბაქო), უდიები - ეთნიკური ჯგუფი: ძველი დამწერლობიდან ახალ ანბანამდე (ისტორია და თანამედროვე ცხოვრება).

13:00 – 14:00 შესვენება

14:00

შუადღის სხდომა

სხდომის თავმჯდომარეები: **ტ. მ. აიტბეროვი, ფ. ადამჩევსკი**

14:00 – 14:30 ნ. ნათაძე (თბილისი), მცირერიცხოვან ერთა თვითცნობიერება ახალი (გლობალური) გამოწვევების წინაშე.

14:30 – 15:00 რ. ბეგულოვი (ყარაჩაევსკი), **დ. ჩოტჩაევი** (ყარაჩაევსკი), ლათინური დამწერლობა ყარაჩაელთა ისტორიასა და კულტურაში.

15:00– 15:30 ს. ჯამირზაევი (გროზნო), დამწერლობა, როგორც კავკასიური ცივილიზაციის ერთ-ერთი სეგმენტი (პრობლემის დასმისათვის).

15:30 – 16:00 გ. ა. ვაჰანიანი (ერევანი), **ვ. გ. ვაჰანიანი** (ერევანი), **ვ. ფ. ბაღდასარიანი** (ერევანი), სომხეთი - არქექტიპული წინარესახეების სამშობლო.

16:00 – 16:30 მ. ნინიძე (თბილისი), ჯვრის ფორმის ორი ასომთავრული გრაფემა და ქართული დამწერლობის წარმოშობის საკითხი.

16:30 – 17:00 ა. ქ. შადმეჰრი (თეირანი), კავკასიის რეგიონის ეთნიკური ჯგუფებისა და ენების სტატისტიკური შესწავლა (VIII-XI საუკუნეების შერჩეული ისლამური ტექსტების მიხედვით).

17:00 – 17:30 ს. ს. ცუცულაევა (გროზნო), ჩეჩენთა დეპორტაციის შედეგების რეალიზება ენასა და განათლების სფეროში.

17:30 – 18:00 ს. ზედელაშვილი (თბილისი), გრაფიკის ცვლა - ისტორიული ვითარების ცვლილების შედეგი კავკასიაში.

სექცია V (ისტორია, ლიტერატურა, ფოლკლორი)

09:30

დილის სხდომა

სხდომის თავმჯდომარეები: **ა. მაქსიმჩიკი, ს. ზედელაშვილი**

- 09:30 – 10:00 **ნ. ხაიბულაევა** (მაჰაჩყალა), **თ. ე. ჰაჯიმურადოვა** (მაჰაჩყალა), კავკასიის ინტერიორიზაცია XIX საუკუნის მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში (კავკასიის შესახებ ლიტერატურულ ნარკვევებში)
- 10:00 – 10:30 **ვ. ჭელიძე** (თბილისი), ადრეული პერიოდის ქართული (ქართველური) წერილობითი კულტურის ტრადიციები (წინააღმართური და ანბანური დამწერლობები – საინფორმაციო კომუნიკაციის საშუალებები).
- 10:30 – 11:00 **თ. ფარჩუკიძე** (თბილისი), როდოპის საიდუმლო წარწერის ქართული ისტორია.
- 11:00 – 11:30 **ო. ა. ჯამბეკოვი** (გროზნო), პირველი ჩეჩნური ანბანების ფოლკლორული საფუძვლები (ოქტომბრის რევოლუციამდე პერიოდი).
- 11:30 – 12:00 **ს. მ. მაჰმუდოვა** (მაჰაჩყალა), **ა. აკოფიანი** (ერევანი), რუთულის ტერიტორიაზე აღმოჩენილი ალბანური და სომხური წარწერები.
- 12:00 – 12:30 **რ. ს. აბდულმაჟიდოვი** (მაჰაჩყალა), დადესტნის ღვთისმეტყველთა პოლემიკის წყაროები და შინაარსი XIX საუკუნის ბოლოსა და XX საუკუნის დასაწყისში.
- 12:30 – 13:00 **უ. უ. ჰასანოვა** (მაჰაჩყალა), ხაიდაყი - ისტორიულ-ეთნოგრაფიული დახასიათება.
- 13:00 – 14:00 შესვენება

14:00

შუადღის სხდომა

სხდომის თავმჯდომარეები: **ო. ჯამბეკოვი, ნ. ხაიბულაევა**

- 14:00 – 14:30 **ლ. გუშჩიანი** (სანკტ-პეტერბურგი), ჩანაწერები რუსეთის ეთნოგრაფიულ მუზეუმში დაცული სომხური მატერიალური კულტურის შესახებ.
- 14:30 – 15:00 **ა. ყურტოვა** (ნალჩიკი), ნაციონალური დამწერლობის შექმნის პრობლემა და საგანმანათლებლო საქმიანობა ყაზარდოში XVIII საუკუნის მეორე ნახევარსა და XX საუკუნის დასაწყისში.

- 15:00 – 15:30 ა. მაქსიმჩიკი** (მინსკი), ფელიქს ხოდოროვიჩი - ბელორუსელი „ლანსერე“ თბილისიდან.
- 15:30 – 16:00 ჯ. მოვსუმლი** (ანკარა), კავკასიელთა გადასახლება ოსმალეთის იმპერიაში (1858 – 1864).
- 16:00 – 16:30 ს. ა. ნათაევი (გროზნო)**, ჩეჩენთა შეგონებების მიხედვით («Кхетой-кхиор») სწავლებისა და აღზრდის საკითხის შესახებ საველე მასალებისა და ლექსიკის მონაცემთა საფუძველზე.
- 16:30 – 17:00 რ. ზელნიცკაია (შლარბა)** (სანკტ-პეტერბურგი), კარატელთა და დიდოელთა არაბულწარწერიანი არტეფაქტების კოლექცია რუსეთის ეთნოგრაფიულ მუზეუმში.
- 17:00 – 17:30 მ. ნ. ოსმანოვა** (მაჰაჩყალა), არაბული ენა დალესტნის ნიგნის გამოცემის საქმეში XX საუკუნის დასაწყისში.
- 17:30 – 18:00 მ. მაგომედხანოვი** (მაჰაჩყალა), **ო. გ. გაჯიევი** (მაჰაჩყალა), **გ. დ. ათაევი** (მაჰაჩყალა), არაბული გრაფიკის საფუძველზე შექმნილი დამწერლობების ლიკვიდაციის ისტორია დალესტანში.

18:00 პლენარული სხდომა

სხდომის თავმჯდომარეები: **ც. ბარამიძე, ა. არაბული**

სექციათა მუშაობის შეჯამება

რეზოლუციების მიღება

კონგრესის დახურვა

30 NOVEMBER, WEDNESDAY, 2016

Receiving guests - TSU, Building I, 1st floor, Foyer

Congress Working Schedule

09:30 – 13:00 Morning session
13:00 – 14:00 Lunch
14:00 – 17:30 Afternoon session
17:30 – 18:00 Discussion

Time limit

Report 20 minutes

Dispute 10 minutes

09:30 – 10:00 Registration (TSU, Building I, 2nd floor, Auditorium N212)

10:15 Opening of the Congress

Chairpersons:

G. Sharvashidze – TSU Rector

Prof. **Ts. Baramidze** – Chair of the Congress

Greetings:

A. Jejelava – Minister of Education and Science of Georgia

T. Gamkrelidze - Academician of the Georgian National Academy of Sciences (Tbilisi)

I. Abdullaev - H. Tsadasa Institute of Language, Literature and Art of Dagestan Scientific Centre of the Russian Academy of Sciences, TSU Honorary Doctor (Mahachkala)

V. Shengelia – Head of the Department of Mountain Ibero-Caucasian Languages of Arn. Chikobava Institute of Linguistics, Corresponding Member of the Georgian National Academy of Sciences (Tbilisi)

Z. Kvachantiradze – Head of the Parliamentary Committee on Diaspora and Caucasus Issues of Georgia (Tbilisi)

T. Chkuaseli - Member of Parliament (Tbilisi)

M. I. Magomedov – Director of H. Tsadasa Institute of Language, Literature and Art of Dagestan Scientific Centre of the Russian Academy of Sciences (Mahachkala)

A. Timaev – Chechen State University (Grozny)

B. Kharsiev – The Institute of Sciences of Ingushetia (Magas)

Ph. Uzdenova – Kabardo-Balkarian Institute of Humanities (Nalchik)

R. Zelnitskaia (Shlarba) – The Ethnography Museum of Russia (Saint-Petersburg)

R. Kanarkovski – The University of Krakov (Krakov)

- A. Abregov** – Adyge State University (Maykop)
- E. Besolova** – V. I. Abaev North-Ossetian Institute of Humanitarian and Social Studies of the Russian Academy of Sciences and Republic of North Ossetia “Alania” (Vladikavkaz)
- R. Mobili** – Baku State University (Baku)
- G. Vaganian** – Armenian-Russian University (Yerevan)
- Sh. Shaked** – The Hebrew University of Jerusalem (Jerusalem)
- R. Begeulov** – Karachay-Circassian University (Karachaevsk)
- D. Akbarzadeh** – The Research Institute of Iran’s Cultural Heritage (Tehran)
- T. Qat** - Member of the Artists' Union of Georgia and Russia, writer, public figure (Maykop)

12:00 PLENARY SESSION

I

Chairs of the session: I. Abdullaev, Ts. Baramidze

12:00 – 12:30 V. Licheli (Tbilisi), Discoveries on Grakliani Hill.

12:30 – 13:00 M. I. Magomedov (Mahachkala), The Fundamentals of formation of the Writing System of Dagestan peoples.

13:00 – 14:00 Break

14:00 PLENARY SESSION

II

Chairs of the session: Sh. Shaked, M. A. Magomedov

14:00 – 14:30 T. Gamkrelidze (Tbilisi), The Problem of Origin of the Old Georgian Writing.

14:30 – 15:00 A. Khalidov (Grozny), On the Possibility of Approximation (“Soft unification”) of the Alphabets of North Caucasus Nations’ Languages.

15:00 – 15:30 R. Lolua (Tbilisi), Armenian Sources on the Genesis of the Georgian and Caucasian Albanian Writings.

15:30 – 16:00 T. Makharoblidze (Tbilisi), The First Georgian Dactyl Alphabet.

16:00 – 16:30 Break

16:30 PLENARY SESSION

III

Chairs of the session: **A. Timaev, S. Shikhalieva**

16:30 – 17:00 I. Chantladze (Tbilisi), From Peter Uslar's "*Лушну Анбан*" to the Transcription Developed by Varlam Topuria

17:00 – 17:30 T. Gvantseladze (Tbilisi), On the History of Modification of the Apkhazian Scripts.

17:30 – 18:00 M. Magomedkhanov (Mahachkala), **R. Chensiner** (London), Towards the Study of Dynamics of the Functional Condition of Dagestanian Peoples' Writing Culture.

Arn. Chikobava Institute of Linguistics

Section I (Linguistics)

09:30 MORNING SESSION

Chairs of the session: **V. Shengelia, S. Anchek**

09:30 – 10:00 A. Timaev (Grozny), Some Problems of Modern Graphics of the Chechen Language.

10:00 – 10:30 S. Shikhalieva (Mahachkala), A Caspian Linguistic Atlas: outcomes of written languages and periodization of borders.

10:30 - 11:00 I. Abdullaev (Mahachkala), Political, Cultural and Linguistic Aspects of the History of Dagestan Written Language and the Prospects of its Development.

11:00 – 11:30 F. Khuako (Maykop), Historical Hardships in the Development of the Adygean Writing System.

11:30 – 12:00 D. Magomedov (Mahachkala), **R. Abdulbasirova** (Mahachkala), The Formation and Development of Writing Traditions of the Avars.

12:00 – 12:30 N. Ardoteli (Tbilisi), On the Transcription and Transliteration of the Avar Phonemes into Georgian.

12:30 – 13:00 N. Akhalaia (Tbilisi), **R. Gersamia** (Tbilisi), “Alphabetic Systems” for Megrelian and Laz (*the linguistic and political context*).

13:00 – 14:00 Break

14:00 AFTERNOON SESSION

Chairs of the session: **A. Tikhonova, N. Ardoteli**

- 14:00 – 14:30 P. Ibragimova** (Mahachkala), Arabic Graphic Writing System in Dagestan.
- 14:30 – 15:00 I. Dibirov** (Mahachkala), **M. Ibragimova** (Mahachkala), The alphabets of New Written Languages of the Dagestan Republic: formation history, current state and development prospects (*according to Rutul and Tsakh materials*).
- 15:00 – 15:30 S. Anchek** (Maykop), Adyghean Writing System: Pages of history (*to the 170th birthday anniversary of the 19th century Adyghean enlightener, creator of the Adyghean alphabet H. S. Anchok*).
- 15:30 – 16:00 P. Alibekova** (Mahachkala), Avar-Georgian Dictionary of *Dibir-Qadi Al-Khunzakhi Al-Avari* (1742–1817).
- 16:00 – 16:30 B. Ataev** (Mahachkala), **M. Ataeva** (Mahachkala), Some Issues of Formation and Development of the Avar Writing System.
- 16:30 – 17:00 M. Bidanok** (Mahachkala), Possible Implementation of the Writing System in the Adyghean Publishing Business.
- 17:00 – 17:30 B. M-G. Kharsiev** (Magas), Towards the Issue of Projection of the Ingush Language and Modernization of its Script.
- 17:30 – 18:00 K. Margiani** (Tbilisi), The Svanisms according to the Svan Written Sources (10-18th cc.).

Section II (Linguistics)

09:30 MORNING SESSION

Chairs of the session: **M. Bidanok, R. Lolua**

- 09:30 – 10:00 G. Gvantseladze** (Tbilisi), Anthroponyms in Megrelian and Apkhazian Epigraphy.
- 10:00 – 10:30 R. Kanarkowski** (Cracow), Some Remarks on Possible Etymological Correspondences between Apkhaz-Adyghean and Dagestanian Numerals.

- 10:30 – 11:00 N. Jorbenadze** (Tbilisi), On the Interrelationship between Georgian and Foreign Phonemes (*History and the current state*).
- 11:00 – 11:30 E. Besolova** (Vladikavkaz), On the Role of Taboo Phenomenon in the Creation of the Script.
- 11:30 – 12:00 M. A. Magomedov** (Mahachkala), Ways of Development and Spelling Problems of the Avar Script.
- 12:00 – 12:30 N. Doborjginidze** (Tbilisi), Evidences of Christian Historiography on the Georgian (Iberian) Script.
- 12:30 – 13:00 Ts. Baramidze** (Tbilisi), Towards the Graphic Reflection of the Phonological System of Tabasaran Dialects.

13:00 – 14:00 Break

14:00

AFTERNOON SESSION

Chairs of the session: **A. Khalidov, E. Besolova**

- 14:00 – 14:30 E. Giunashvili** (Tbilisi), **Sh. Shaked** (Jerusalem), Notes on the Armazi Monolingual Inscription.
- 14:30 – 15:00 N. Khakhiashvili** (Tbilisi), Towards the Semantic Changes of old Paleogeographical Terms in Georgian.
- 15:00 – 15:30 M. Gasanova** (Mahachkala), **R. Seferbekov** (Mahachkala), Tabasaran Writing and Counting System.
- 15:30 – 16:00 A. Tikhonova** (Maykop), The Peculiarities of Hattian Phonetics in the Light of Apkhaz-Adygean Languages.
- 16:00 – 16:30 A. Abregov** (Maykop), On the Amendment of the Alphabet for the full Reflection of Adygean Phonological System.
- 16:00 – 17:00 G. Kvashilava** (Tbilisi), The Decipherment of the Inscriptions of Linear A on the Basis of the Common Kartvelian Language.
- 17:00 – 17:30 D. Bakhtadze** (Tbilisi), The Trace of Kolkhian Writing System in Europe.

Section III (Linguistics)

09:30

MORNING SESSION

Chairs of the session: **P. A. Ibragimova, I. Chantladze**

09: 30 – 10:00 D. S. Samedov (Mahachkala), **A. N. Magomedova** (Mahachkala), To the Problem of Morphological and Syntactical peculiarities of the Avar Paremiological Units.

10:00 – 10:30 V. Shengelia (Tbilisi), On the Transliteration of the Circassian (Adyghe) Plosives in the Georgian Language.

10:30 – 11:00 E. Kavtaradze (Tbilisi), Grigol Robakidze and the Georgian Literary Language.

11:00 – 11:30 R. Magdilova (Mahachkala), The Reflection of the National Mentality of Archis in Curses.

11:30 – 12:00 R. Abashia (Tbilisi), From the Phonemes of Common Kartvelian Parent-Language to Old Georgian Graphemes.

12:00 – 12:30 N. Gishev (Maykop), The Retrospective Aspect of the Adygean Writing System.

12:30 – 13:00 F. Uzdenova (Nalchik), **M. Chotchaeva** (Nalchik), Language and Culture: semiotic aspect.

13:00 – 14:00 Break

14:00

AFTERNOON SESSION

Chairs of the session: **N. Doborjginidze, R. Abashia**

14:00 – 14:30 Abbot of Davit Gareja Lavra, Archimandrite Ilarion (Giorgi Chighladze) (Tbilisi), On the Georgian Alphabet and Numerals.

14:30 – 15:00 D. Akbarzadeh (Tehran), Notes on Kāf, Qāf and Mount Caucasus (*according to Sasanian and Post-Sasanian texts*)

15:00 – 15:30 L. Karosanidze (Tbilisi), Phonetic Theories of Antique and Medieval Periods in Old Georgian Grammars.

- 15:30 – 16:00 O. Tigieva** (Tbilisi), Towards the History of the Ossetian Script and Contemporary Problems.
- 16:00 – 16:30 Ts. Baramidze** (Tbilisi), Towards the Etymology of Georgian **ყერ-** (*q̄er-*) and **ყერყე-** (*q̄erq̄e-*).
- 16:30 – 17:00 T. Vashakidze** (Tbilisi), On the Regularity of Inclusion and Exclusion of the Sound **v** in Modern Georgian.
- 17:00 – 17:30 G. Akhundova** (Baku), On one Peculiarity of Nomination in the Toponymy of the Caucasus (*based on geographical names of Azerbaijan, Dagestan and other adjacent regions*).

Section IV (History, Ethnology, Culturology)

09:30

MORNING SESSION

Chairs of the session: **M. M. Magomedkhanov, V. Licheli**

- 09:30 – 10:00 D. Malamagomedov** (Mahachkala), Towards the Origin of Avar Writing System on the Basis of Arabic Graphics.
- 10:00 – 10:30 Z. Magomedova** (Mahachkala), The Influence of Arab-Muslim Culture on the Formation of Dagestan Writing System.
- 10:30 – 11:00 Z. Ibragimova** (Mahachkala), Source Analysis of Abdurakhim Al-Aimak's Arabic-Graphic Polemic Work «*Answers to Nigmatulla Al-Aimak*».
- 11:00 – 11:30 T. Aitberov** (Mahachkala), **I. Kayaev** (Mahachkala), Avar-Arabic Vocabulary of "*Abdulatif from Choh-Elisha*" and the Linguistic Situation in Elisha Madrassa in the Late 18th - Early 19th centuries.
- 11:30 – 12:00 P. Adamczewski** (Warsaw), Polish Epigraphy in the Caucasus.
- 12:00 – 12:30 Sh. Khapizov** (Mahachkala), On the Emergence of Avar Writing System on the Basis of the Georgian Alphabet.
- 12:30 – 13:00 R. Danakari** (Volgograd), **R. Mobili** (Baku), The Ethnic Group Udines: from the ancient writing system to the new alphabet (*past and present situation*).

13:00 – 14:00 Break

14:00 AFTERNOON SESSION

Chairs of the session: **T. Aitberov, P. Adamczewski**

- 14:00 – 14:30 N. Natadze** (Tbilisi), Self-consciousness of Small Nations against the Background of New (global) Challenges.
- 14:30 – 15:00 R. Begeulov** (Karachaevsk), **D. Chotchaev** (Karachaevsk), The Latin Writing in the History and Culture of Karachays.
- 15:00 – 15:30 S. Jamirzaev** (Grozny), Writing System as One of the Major Segments of Caucasian Civilization (*to the problem*).
- 15:30 – 16:00 G. Vahanyan** (Yerevan), **V. Vahanyan** (Yerevan), **V. Baghdasaryan** (Yerevan), Armenia – Homeland of Archetypes.
- 16:00 – 16:30 M. Ninidze** (Tbilisi), Two Cross-shaped Asomtavruli (Majuscule) Graphemes and the Origin of the Georgian Alphabet.
- 16:30 – 17:00 A-K. Shadmehr** (Tehran), A Statistical Study of Ethnic Groups and Languages of the Caucasus Region (*according to selected Islamic texts of the 8th-11th cc. AD*).
- 17:00 – 17:30 S. Tsutsulaeva** (Grozny), The Consequences of Deportation of Chechens in the Field of Language and Education.
- 17:30 – 18:00 S. Zedelashvili** (Tbilisi), Alternation of Graphics – the result of historical changes in the Caucasus.

Section V (History, Literature, Folklore)

09:30 MORNING SESSION

Chairs of the session: **A. Maksimchik, S. Zedelashvili**

- 09:30 – 10:00 N. Khaybulaeva** (Mahachkala), **T. Gajimuradova** (Mahachkala), Interiorization of the Caucasus in the the 19th Century Media (*on the example of literary essays about the Caucasus*).
- 10:00 – 10:30 V. Chelidze** (Tbilisi), The traditions of Georgian (Kartvelian) Written Culture of the Early Period (Pre-alphabetic and Alphabetic writing - means of information communication).

- 10:30 – 11:00 T. Parchukidze** (Tbilisi), The Georgian Story of the Rhodope Secret Inscription.
- 11:00 – 11:30 O. Jambekov** (Grozny), The Folklore Foundation of the First Chechen ABC-books (*pre-October period*).
- 11:30 – 12:00 S. Mahmudova** (Mahachkala), **A. Akobyan** (Yerevan), Albanian and Armenian Inscriptions Discovered on the Territory of Rutul.
- 12:00 – 12:30 R. Abdulmazhidov** (Mahachkala), The Origin and Content of Polemics of Dagestan Theologians in the Late 19th - Early 20th cc.
- 12:30 – 13:00 U. Gasanova** (Mahachkala), The Haidac: Historical and Ethnographic Characteristics.

13:00 – 14:00 Break

14:00

AFTERNOON SESSION

Chairs of the session: **O. Jambekov, N. Khaybulaeva**

- 14:00 – 14:30 L. Gushchyan** (Saint-Petersburg), Inscriptions on the Armenian Monuments of Material Culture from the Collections of the Russian Museum of Ethnography.
- 14:30 – 15:00 A. Jurtova** (Nalchik), The Problem of Creation of a National Writing System and Educational Activities in Kabarda in the Second Half of XVIII - Early XX cc.
- 15:00 – 15:30 A. Maksimchik** (Minsk), Felix Khodorovich – Belarusian “LANSERE” from Tiflis.
- 15:30 – 16:00 J. Movsumlu** (Ankara), Caucasians in Exile in the Ottoman Empire (1858-1864).
- 16:00 – 16:30 S. Natayev** (Grozny), On the Issue of Education and Upbringing Systems (“*Qhetosh-khior*”) of the Chechens according to the Field Data and Lexis.
- 16:30 – 17:00 R. Zelnitskaya (Shlarba)** (Saint-Petersburg), Artifacts with the Arabic Inscriptions in the Collections of the Karats and Didos of the Russian Ethnographical Museum.
- 17:00 – 17:30 M. Osmanova** (Mahachkala), The Arabic Language in the Typography of Dagestan in the Early 20th Century.
- 17:30 – 18:00 M. M. Magomedkhanov** (Makhachkala), **O. G. Gadjev** (Makhachkala), **G. D. Ataev** (Makhachkala), From the history of the elimination of using Arabic script writing in Dagestan.

18:00 Plenary Session

Chairs of the Session: **Ts. Baramidze, A. Arabuli**

Summing up the work of the sections

Adoption of resolutions

Closing of the Congress

30 НОЯБРЯ, СРЕДА, 2016

Прием гостей

(ТГУ, I корпус, I этаж, фойе)

План работы Конгресса

09:30 – 13:00 Утреннее заседание

13:00 – 14:00 Перерыв

14:00 – 17:30 Дневное заседание

17:30 – 18:00 Дискуссия

Регламент

Доклад 20 минут

Дискуссия 10 минут

09:00 – 10:00 Регистрация

(ТГУ, II корпус, II этаж, аудитория 212)

10:15 Открытие Конгресса

Ректор ТГУ **Г. Шарвашидзе**

Вступительное слово

председатель Конгресса проф. **Ц. Барамидзе**

П р и в е т с т в и я:

А. Джеджева – министр образования и науки Грузии

Т. Гамквелидзе - академик АН Грузии (Тбилиси)

И. Абдуллаев – Институт языка, литературы и искусства им. Г. Цадасы ДНЦ РАН, почетный доктор ТГУ (Махачкала)

В. Шенгелиа – заведующий горских иберийско-кавказских языков Института языкознания им. Арн. Чикобава, член-корреспондент АН Грузии (Тбилиси)

З. Квачантирадзе – председатель комитета по вопросам диаспоры и Кавказа Парламента Грузии (Тбилиси)

Т. Чукасели – член Парламента Грузии (Тбилиси)

М. И. Магомедов – Институт языка, литературы и искусства им. Г. Цадасы Дагестанского научного центра Российской Академии наук (Махачкала)

А. Д. Тимаев – Чеченский государственный университет (Грозный)

Б. Харсиев – Ингушский научно-исследовательский институт (Магас)

Ф. Узденова – Кабардино-Балкарский институт гуманитарных исследований (Нальчик)

Р. Зельницкая (Шларба) – Российский этнографический музей (Санкт-Петербург)

Р. Канарковский – Краковский университет (Краков)

А. Абрегов – Адыгейский государственный университет (Майкоп)

Е. Б. Бесолова – Институт гуманитарных и социальных исследований им. В. Абаева Российской Академии наук (Владикавказ)

Р. Мобили – Бакинский государственный университет (Баку)

Г. Ваганян – Российско-Армянский (Славянский) государственный университет (Ереван)

Ш. Шакед – Еврейский университет в Иерусалиме (Иерусалим)

Р. Бегеулов – Карачаево-Черкесский государственный университет имени У. Д. Алиева (Черкесск)

Д. Акбарзаде – Исследовательский центр культурного наследия Ирана (Тегеран)

Т. Кат – член Союза художников Грузии и Союза художников России, писатель, общественный деятель (Майкоп)

12:00 ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

I

Председатели заседания: **И. Х. Абдуллаев, Ц. Барамидзе**

12:00 – 12:30 В. Личели (Тбилиси), Находки на горе Граклиани.

12:30 – 13:00 М. И. Магомедов (Махачкала), Основы формирования письменности народов Дагестана.

13:00 – 14:00 Перерыв

14:00 ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

II

Председатели заседания: **Ш. Шакед, М. А. Магомедов**

14:00 – 14:30 Т. В. Гамкрелидзе (Тбилиси), Проблема происхождения древнегрузинской письменности.

14:30 – 15:00 А. И. Халидов (Грозный), О возможности сближения («мягкой унификации») алфавитов языков народов Северного Кавказа.

15:00 – 15:30 Р. Лолуа (Тбилиси), Сведения армянских источников о генезисе грузинского и кавказско-албанского письма.

15:30 – 16:00 Т. Махароблидзе (Тбилиси), Первый грузинский дактильный алфавит.

16:00 – 16:30 Перерыв

16:30 ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

III

Председатели заседания: **В. Тимаев, С. Шихалиева**

16:30 – 17:00 И. Чантладзе (Тбилиси), От «Лушну анбан» Петра Услара до транскрипции Варлама Топурия.

17:00 – 17:30 Т. Гванцеладзе (Тбилиси), К истории изменений абхазской письменности.

17:30 – 18:00 М. Магомедханов (Махачкала), **Р. Ченсинер** (Лондон), К изучению динамики функционального состояния письменной культуры народов Дагестана.

Институт языкознания им. Арн. Чикобава

Секция I (языкознание)

09:30 УТРЕННЕЕ ЗАСЕДАНИЕ

Председатели заседания: **В. Шенгелиа, С. Анчек**

09:30 – 10:00 А. Д. Тимаев (Грозный), Некоторые проблемы современной графики чеченского языка.

10:00 – 10:30 С. Шихалиева (Махачкала), Лингвистический атлас Каспия: продукт письменности и периодизация пределов.

10:30 – 11:00 И. Х. Абдуллаев (Махачкала), Социолингвистические аспекты истории дагестанской письменности и перспективы ее развития.

11:00 – 11:30 Ф. Н. Хуако (Майкоп) Исторические тяготы, настигшие адыгскую письменность в ее становлении.

11:30 – 12:00 Д. М. Магомедов (Махачкала), **Р. М. Абдулбасирова** (Махачкала), Становление и развитие письменных традиций аварцев.

12:00 – 12:30 Н. Ардотели (Тбилиси), О транскрипции и транслитерации аварских фонем в грузинском.

12:30 – 13:00 Н. Ахалая (Тбилиси), **Р. Герсамия** (Тбилиси), Созданные для мегрельского и лазского языков «алфавитсистемы» (политико-языковой контекст).

13:00 – 14:00 Перерыв

14:00 ДНЕВНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

Председатели заседания: А. П. Тихонова, Н. Ардотели

- 14:00 – 14:30 П. А. Ибрагимова** (Махачкала), Арабографическая письменность в Дагестане.
- 14:30 – 15:00 И. А. Дибиров** (Махачкала), **М. О. Ибрагимова** (Махачкала), Альфавиты младописьменных языков Республики Дагестан: история становления, современное состояние и перспективы развития (на материале рутульского и цахурского языков).
- 15:00 – 15:30 С. Х. Анчек** (Майкоп), Адыгейская письменность: страницы истории (К 170-летию адыгского просветителя XIX века, составителя адыгейского алфавита Х. Ш. Анчока).
- 15:30 – 16:00 П. М. Алибекова** (Махачкала), Аварско-грузинский словарь Дибир-кади из Хунзаха (1742–1817).
- 16:00 – 16:30 Б. М. Атаев** (Махачкала), **М. Б. Атаева** (Махачкала), Некоторые вопросы становления и развития письменности аварского языка.
- 16:30 – 17:00 М. М. Биданок** (Майкоп), Возможная реализация письменности в адыгском издательском деле.
- 17:00 – 17:30 Б. М-Г. Харсиев** (Магас), К вопросу проекции ингушского языка и модернизации письменности.
- 17:30 – 18:00 К. Маргиани** (Тбилиси), Сванизмы в сванских письменных памятниках X-XVIII вв.

Секция II (языкознание)

09:30 УТРЕННЕЕ ЗАСЕДАНИЕ

Председатели заседания: М. М. Биданок, Р. Лолуа

- 09:30 – 10:00 Г. Гванцеладзе** (Тбилиси), Антропонимы в эпиграфике Самегрело и Абхазии.
- 10:00 – 10:30 Р. Канарковски** (Краков), О возможных этимологических взаимоотношениях между числительными абхазо-адыгских и дагестанских языков.

- 10:30 – 11:00 **Н. Джорбенадзе** (Тбилиси), О взаимоотношениях иностранных и грузинских фонем (история и современное положение).
- 11:00 – 11:30 **Е. Б. Бесолова** (Владикавказ), О роли феномена табу в создании письменности.
- 11:30 – 12:00 **М. А. Магомедов** (Махачкала), Пути развития аварского письма и проблемы правописания.
- 12:00 – 12:30 **Н. Доборджгинидзе** (Тбилиси), Сведения христианской историографии об иберийской письменности.
- 12:30 – 13:00 **Ц. Барамидзе** (Тбилиси), К графическому отражению фонологической системы диалектов табасаранского языка.

13:00 – 14:00 Перерыв

14:00 ДНЕВНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

Председатели заседания: **А. Халидов, Е. Бесолова**

- 14:00 – 14:30 **Е. Гиунашвили** (Тбилиси), **Ш. Шакед** (Иерусалим), Заметки о монолингве Армази.
- 14:30 – 15:00 **Н. Хахиашвили** (Тбилиси), К семантическим изменениям древних палеографических терминов в грузинском.
- 15:00 – 15:30 **М. А. Гасанова** (Махачкала), **Р. И. Сефербеков** (Махачкала), Табасаранское письмо и система счета.
- 15:30 – 16:00 **А. П. Тихонова** (Майкоп), Особенности хаттской фонетики через призму абхазо-адыгских языков.
- 16:00 – 16:30 **А. Н. Абрегов** (Майкоп), Внесение поправок в алфавит для полного отражения фонологической системы адыгейского языка.
- 16:30 – 17:00 **Г. Квашилава** (Тбилиси), Дешифровка надписей Линейного А на общекартвельский язык.
- 17:00 – 17:30 **Д. Бахтадзе** (Тбилиси), Следы колхидской письменности в Европе.

Секция III (языкознание)

09:30 УТРЕННЕЕ ЗАСЕДАНИЕ

Председатели заседания: **П. Ибрагимова, И. Чантладзе**

09:30 – 10:00 Д. С. Самедов (Махачкала), **А. Н. Магомедова** (Махачкала), К вопросу о морфолого-синтаксических особенностях аварских паремиологических единиц.

10:00 – 10:30 В. Шенгелиа (Тбилиси), О транслитерации смычных согласных в черкесском (адыгейском) языке.

10:30 – 11:00 Е. Кавтарадзе (Тбилиси), Григол Робакидзе и грузинский литературный язык.

11:00 – 11:30 Р. А. Магдилова (Махачкала), Отражение национального менталитета арчинцев в проклятиях.

11:30 – 12:00 Р. Абашия (Тбилиси), От фонем общекартвельского языка-основы до древнегрузинских графем.

12:00 – 12:30 Н. Т. Гишев (Майкоп), Ретроспективный аспект адыгейской письменности.

12:30 – 13:00 Ф. Т. Узденова (Нальчик), **М. Х. Чотчаева** (Нальчик), Язык и культура: семиотический аспект.

13:00 – 14:00 Перерыв

14:00 ДНЕВНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

Председатели заседания: **Н. Доборджинидзе, Р. Абашия**

14:00 – 14:30 Настоятель лавры Давида Гареджи **Илларион (Георгий Чигладзе)** (Тбилиси), О грузинском алфавите и цифрах.

14:30 – 15:00 Д. Акбарзаде (Тегеран), Заметки о Kāf, Qāf и гора Кавказа (по сасанидским и постсасанидским текстам).

- 15:00 – 15:30 Л. Каросанидзе** (Тбилиси), Античные и средневековые фонетические теории в древнегрузинских грамматических сочинениях.
- 15:30–16:00 О. Тигиева** (Тбилиси), К истории осетинской письменности и современные проблемы.
- 16:00 – 16:30 Ц. Барамидзе** (Тбилиси), К этимологии *cer-* и *cerceř-*.
- 16:30 – 17:00 Т. Вашакидзе** (Тбилиси), О закономерности включения и утраты звука *v* в современном грузинском.
- 17:00 – 17:30 Г. Ахундова** (Баку), Об одной особенности номинации в топонимии Кавказа (на материале географических названий Азербайджана, Дагестана и других сопредельных регионов).

Секция IV (история, этнология, культурология)

09:30 УТРЕННЕЕ ЗАСЕДАНИЕ

Председатели заседания: **М. М. Магомедханов, В. Личели**

- 09:30 – 10:00 Д. М. Маламагомедов** (Махачкала), К вопросу о зарождении письменности на аварском языке (аджам) на основе арабской графики.
- 10:00 – 10:30 З. А. Магомедова** (Махачкала), Влияние арабо-мусульманской культуры на формирование письменности Дагестана.
- 10:30 – 11:00 З. Б. Ибрагимова** (Махачкала), Источниковедческий анализ арабографического полемического сочинения Абдурахима ал-Аймаки «Ответы на вопросы Нигматуллы ал-Аймаки».
- 11:00 – 11:30 Т. М. Айтберов** (Махачкала), **И. А. Каяев** (Махачкала), Аваро-арабский словарь «Абдулатифа Чохского-Елисейского» и языковая ситуация в елисейском медресе конца XVIII-начала XIX вв.
- 11:30 – 12:00 П. Адамчевски** (Варшава), Польская эпиграфика на Кавказе.
- 12:00 – 12:30 Ш. Хапизов** (Махачкала), О возникновении аварской письменности на основе грузинского алфавита.
- 12:30 – 13:00 Р. А. Данакари** (Волгоград), **Р. Б. Мобили** (Баку), Этническая группа удины: от древней письменности к новой азбуке (итория и современное бытие).

13:00 – 14:00 Перерыв

14:00 ДНЕВНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

Председатели заседания: **Т. Айтберов, П. Адамчевски**

- 14:00 – 14:30 Н. Натадзе** (Тбилиси), Самосознание малочисленных народов перед лицом нового (глобального) вызова.
- 14:30 – 15:00 Р. Бегеулов** (Карачаевск), **Д. Чотчаев** (Карачаевск), Латинская письменность в истории и культуре карачаевцев.
- 15:00 – 15:30 С. М. Джамирзаев** (Грозный), Письменность как один из основных сегментов кавказской цивилизации (К постановке проблемы).
- 15:30 – 16:00 Г. Ваганян** (Ереван), **В. Ваганян** (Ереван), **В. П. Багдасарян** (Ереван), Армения – родина архетипных прообразов.
- 16:00 – 16:30 М. Нинидзе** (Тбилиси), Две крестообразные графемы Асомтаврули и происхождение грузинской письменности.
- 16:30 – 17:00 А. Шадмехр** (Тегеран), Статистическое изучение этнических групп и языков кавказского региона (по исламским текстам VIII-XI вв.).
- 17:00 – 17:30 С. С. Цуцулаева** (Грозный), Последствия депортации чеченцев в сфере языка и образования.
- 17:30 – 18:00 С. Зеделашвили** (Тбилиси), Изменение графики – результат изменения исторического положения на Кавказе.

Секция V (история, литература, фольклор)

09:30 УТРЕННЕЕ ЗАСЕДАНИЕ

Председатели заседания: **А. Максимчик, С. Зеделашвили**

- 09:30 – 10:00 Н. М. Хайбулаева** (Махачкала), **Т. Э. Гаджимурадова** (Махачкала), Интериоризация Кавказа в средствах массовой информации XIX века (на примере очерковой литературы о Кавказе).
- 10:00 – 10:30 В. Челидзе** (Тбилиси), Традиции грузинской (картвельской) письменной культуры раннего периода (предазбуковая и азбуковая письменности – средства информационных коммуникаций).

- 10:30 – 11:00 Т. Парчукидзе** (Тбилиси), Грузинская история тайной надписи в Родопе.
- 11:00 – 11:30 О. А. Джамбеков** (Грозный), Фольклорная основа первых чеченских букварей (дооктябрьский период).
- 11:30 – 12:00 С. М. Махмудова** (Махачкала), **А. Акопян** (Ереван), Албанские и армянские надписи, найденные на территории Рутула.
- 12:00 – 12:30 Р. С. Абдулмажидов** (Махачкала), Истоки и содержание полемики дагестанских богословов в конце XIX – начале XX вв.
- 12:30 – 13:00 У. У. Гасанова** (Махачкала), Хайдак: историко-этнографическая характеристика.

13:00 – 14:00 Перерыв

14:00 ДНЕВНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

Председатели заседания: **О. Джамбеков, Н. Хайбулаева**

- 14:00 – 14:30 Л. Гуцян** (Санкт-Петербург), Надписи на армянских памятниках материальной культуры из собрания Российского этнографического музея.
- 14:30 – 15:00 А. Журтова** (Нальчик), Проблема создания национальной письменности и просветительская деятельность в Кабарде во второй половине XVIII – начале XX в.
- 15:00 – 15:30 А. Н. Максимчик** (Минск), Феликс Ходорович – белорусский «Лансере» из Тифлиса.
- 15:30 – 16:00 Дж. Мовсумли** (Анкара), Переселение кавказцев в Османскую империю (1858 – 1864 гг.).
- 16:00 – 16:30 С. А. Натаев** (Грозный), К вопросу о системе обучения и воспитания чеченцев «Кхетош-кхиор» по данным полевых материалов и лексики.
- 16:30 – 17:00 Р. Зельницкая (Шларба)** (Санкт-Петербург), Артефакты с арабским письмом в коллекциях каратинцев и дидойцев в собрании РЭМ.
- 17:00 – 17:30 М. Н. Османова** (Махачкала), Арабский язык в дагестанском книгопечатании начала XX века.
- 17:30 – 18:00 М. М. Магомедханов** (Махачкала), **О. Г. Гаджиев** (Махачкала), **Г. Д. Атаев** (Махачкала), Из истории ликвидации арабографической письменности в Дагестане.

18:00 ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

Председатели задания: **Ц. Барамидзе, А. Арабули**

Подытоживание работы секций

Принятие резолюций

Закрытие Конгресса

დაიბეჭდა თსუ გამომცემლობაში

0179 თბილისი, ილია ჭავჭავაძის გამზირი 14
14 Ilia Tchavtchavadze Avenue, Tbilisi 0179
www.press.tsu.edu.ge